

УДК 378.014.2/.3(477)

Хомерікі О.А.,

канд. педаг. наук, доцент кафедри соціології
Національного авіаційного університету

Трансформаційні процеси в українській вищій школі: напрями і проблеми

У статті висвітлюються трансформаційні процеси у системі вітчизняної вищої освіти. Акцентується увага на важливості її модернізації на основі вітчизняних освітніх традицій та з урахуванням передових європейських освітніх напрацювань, які мають критично оцінюватися насамперед з позиції відповідності національним інтересам. Відзначається, що в процесах модернізації вітчизняної системи вищої освіти активно проявляються три основних напрями: диверсифікація та створення відкритого інформаційного простору вищої освіти; здійснення заходів, спрямованих на підвищення системи якості і креативності вищої школи; тенденції інтернаціоналізації. Висвітлюється питання про створення стратегії розвитку вітчизняної системи освіти, необхідність концептуалізації її вихідних положень у контексті фільтрації глобалізаційного тиску і з урахуванням пріоритетів суспільства знань.

Ключові слова: модернізація вітчизняної системи вищої освіти, стратегія освіти, глобальні виклики, історична соціологія, напрями Болонського процесу, креативність вищої школи, вестернізація.

Друга половина ХХ ст. відзначена прискоренням науково-технічного прогресу, що став каталізатором якісних змін виробництва і спричинив економічні та політичні всепланетарні зміни. За цих умов почав відбуватися поступовий перехід розвинутих держав світу від індустріалізації до формування суспільства знань. Це спонукало західноєвропейські уряди інтенсифікувати реформування вищої освіти з метою підвищення рівня її якості, гнучкості, конкурентоспроможності та посилення тісної інтеграції із промисловістю.

Тому у цей час актуальним є необхідність модернізації національної вищої освіти, зокрема її осучаснення, розширення, підвищення якості дипломів, узгодження зі стандартами європейської освіти. Хоч відбуваються певні зміни в термінології (на початку 1990-х років найчастіше звучало слово «реформа», а в наші дні – «модернізація»), незмінною залишається загальна мета керованих процесів у вищій освіті – досягти європейського і світового рівня для українських дипломів.

Особливий інтерес викликають дослідження модернізаційних процесів у працях Дж. Александера, У. Бека, І. Валлерстайна, Е. Гідденса, С. Ліпсета, Р. Робертсона, В.Л. Іноземцева, М.І. Михальченко, Ф.Г. Федотової та ін. На рубежі ХХ–ХХІ ст. у дослідженнях З. Баумана, Д. Бока, Дж. Деланті, Б. Кларка, П. Скотта розглядалися процеси трансформації системи освіти під впливом процесів інформатизації та глобалізації. Багато цінного міститься у теоретичних дослідженнях, присвячених проблемам історичної соціології, а також у теоретичному аналізі культурних інновацій постіндустріального суспільства. Тут насамперед слід виділити праці Й. Масуди, А. Турена, А. Ейзентадта, Е. Шилза, Ю. Габермаса, Н. Еліаса.

У цій статті ми прагнули здійснити аналіз трансформаційних процесів вітчизняної системи вищої освіти.

Реформаційні процеси в системі вищої освіти України, що відбувалися останніми десятиліттями, значною мірою базувалися на радянській системі. Модель реформування вищої освіти, яка після розпаду СРСР була реалізована в Україні, можна справедливо назвати «міністерською». У ній є багато спільного з тим, що відбувалося в радянські часи – локалізація групи ініціаторів реформи (столиця, центральні адміністративні органи); відмова від

громадського обговорення багатьох варіантів можливих дій і застосування створеного «у кулуарах» проекту, який і пропонується «для обговорення» освітянам шляхом його розміщення в офіційних друкованих виданнях («Освіта України», «Освіта» та ін.). Як і в СРСР, в Україні у додатку до урядового рішення «про реформи» можна знайти перелік державних інституцій із вказівками, що саме вони мають зробити. Все це – ознаки саме «міністерської» моделі освітніх реформ, поширеної не лише в СРСР, а й у всіх централізованих державах в індустріальний період.

За сучасних умов потрібно, не забуваючи вітчизняні освітні традиції, також активніше звертатися до світового, зокрема, європейського досвіду у сфері модернізації системи освіти. Проаналізувавши основні напрями модернізації вищої освіти в сучасній Україні, слід констатувати, що вони здійснюються в руслі основних напрямів Болонського процесу: обраний курс на масовий розвиток вищої освіти; співіснують університетський і неуніверситетський сектори; розвиваються тенденції децентралізації та регіоналізації, автономії університетів; за умов формування ринкових відносин, поряд з державною системою вищої освіти розвивається мережа комерційних ВНЗ; скорочення бюджетного фінансування змушує навчальні заклади шукати додаткові джерела доходів і розвивати підприємницьку культуру; створена система атестації і акредитації закладів вищої освіти; розвиваються програми безперервного, дистанційного навчання. Таким чином, слід відзначити, що в процесах модернізації вітчизняної системи вищої освіти активно проявляються три напрями: диверсифікація та створення відкритого інформаційного простору вищої освіти; здійснення заходів, спрямованих на підвищення системи якості і креативності вищої школи; тенденції інтернаціоналізації.

Серед внутрішніх суперечностей і чинників впливу на модернізаційні процеси у вищій освіті вкажемо на постійний конфлікт між наміром університетів зміцнити свою автономію і бажанням вищих керівних структур якщо й не посилити залежність ВНЗ від цих структур, то, принаймні, отримати більше коштів на роботу інспекторату та інші місця зайнятості для багатьох осіб. Наслідком цього часто є існування розбіжностей між урядовими деклараціями про «демократичні засади діяльності системи вищої освіти» і «громадсько-державне управління і забезпечення якості» та збільшення кількості контрольних інстанцій, перевірок та інших засобів відволікання частини персоналу ВНЗ від виконання статутних функцій та ін.

1. Серед важливих для модернізації сектора вищої освіти чинників потрібно вказати на проблему фінансового і матеріального забезпечення за умов стагнації чи навіть скорочення бюджетів, коли суспільство, на додачу, вимагає навчати всю молодь і обов'язково якісно. Прихильники соціального захисту і профспілки вимагають підвищення зарплати професорсько-викладацького складу ВНЗ, а студенти, зі свого боку, – розширення своїх привілеїв – безкоштовного проїзду, дешевих гуртожитків і їдалень, високих стипендій тощо [1, с. 12].

За складних фінансових умов, як це було в Україні в середині 1990-х років, завжди і в усіх країнах для збереження спроможності системи вищої освіти виконувати свої функції доводилося відмовлятися від принципу безкоштовності і приймати закони, які б так чи інакше дозволяли залучати кошти студентів, використовувати платне навчання за рахунок довгострокових банківських кредитів чи подібні до вказаних інші заходи.

Одночасно вітчизняні тенденції модернізації мають і свої особливості. На відміну від Заходу, сучасний розвиток вітчизняної вищої школи відбувається на загальному тлі соціально-економічних, політичних та соціокультурних трансформацій українського суспільства, що ставить його модернізацію у біфуркаційну точку змін усєї світової системи вищої освіти. Більшість досліджень української системи освіти сфокусовано саме навколо проблем, пов'язаних із внутрішніми політичними, соціально-економічними та соціокультурними процесами. Така ситуація суперечить сучасним процесам розвитку вищої освіти, коли жодну національну систему освіти, на думку І.В.Налетової, практично неможливо проаналізувати без відриву від загальносвітових проблем.

Тому слід зважати на зовнішні чинники, зокрема, глобалізаційні та інтеграційні впливи. Глобалізацію у спрощеному вигляді сприймають як формування світового простору вільної торгівлі і майже вільного руху не лише товарів, а й кваліфікованої робочої сили. Інтеграція

відрізняється лише тим, що об'єднані різноманітні простори – політичні, освітні, економічні чи культурні – утворюються на більш локальних теренах одного континенту чи його частини. Прикладом може слугувати сучасний Європейський Союз. В обох випадках на початковій стадії об'єднання країни-учасниці більше переймалися політичними та економічними питаннями, а в освіті задовольнялися деклараціями про позитивні наміри, обміном інформацією про власні системи освіти і фінансуванню тих програм, що орієнтувалися на стажування з метою вивчення мов. Лише на даний момент інтеграція призвела до того, що у сфері освіти виникла потреба певного узгодження систем вищої освіти для полегшення руху кваліфікованої робочої сили і залучення до себе студентів бажаних профілів і з необхідними здібностями. Одним з елементів подібного освітнього об'єднання став Болонський процес як феномен добровільного приєднання держав до положень Болонської декларації 1999 р., у якій закликається до уніфікації структури дипломів із вищої освіти і побудови єдиного європейського простору вищої освіти.

Аналізуючи основні зовнішні чинники впливу на модернізаційні процеси у вищій освіті, слід виділити також такі позиції: науково-технологічний прогрес, скорочення державних витрат на вищу освіту і пов'язані з цим умови фінансового і матеріального забезпечення, зміна ринків праці, процеси демократизації, «маркетизації» вищої освіти, сукупна дія світових конвенцій із прав людини і захисту дітей, розвитку і підтримки толерантності, національного самовизначення і самоповаги. Особливу увагу слід звернути на перехід до високих технологій – ці технології є неklasичними і немеханічними й передбачають формування нової (нелінійної і синергетичної) філософії розвитку. Значно стримує процес модернізації вищої освіти явище її «маркетизації». Слід зазначити, що країни Західної Європи виважено ставляться до «маркетизації» і не поспішають перетворювати державну вищу освіту на приватну, вважаючи припустимою не комерціалізацію вищої освіти, а її активнішу участь у виконанні завдань виробництва і замовлень різноманітних роботодавців. Реалізуючи модернізаційні процеси, слід звертати особливу увагу на європейський досвід, зокрема, впровадження Болонського процесу.

На сучасному етапі результат реформування системи освіти не повною мірою задовольнив очікування як споживачів освітніх послуг, так і інші зацікавлені сторони. Соціальна напруженість у суспільстві, вичерпаність значною мірою адаптаційних можливостей населення до реформ різного роду, фінансова криза, дестабілізація у соціальній сфері виступають фоном, що підсилює негативне ставлення громадян до змін у системі освіти після десятиліть безперервної і зовні інтенсивної реформи. Процесу реалізації реформ завадила відсутність розроблених організаційно-економічних механізмів, адекватних змістовним змінам. Це особливо проявилось із загостренням економічної і бюджетної кризи, яка позначилася на всій соціальній сфері, у тому числі й на освіті. Але тим не менше, ці процеси слід продовжувати, оскільки лише їх повна і системна реалізація дасть змогу вітчизняній системі освіти вийти на рівень високих міжнародних стандартів.

У цілому, аналізуючи модернізаційні процеси, що відбуваються в системі вищої освіти сьогодні, слід констатувати, що на них впливають зовнішні та внутрішні чинники, зокрема: науково-технологічний прогрес, скорочення державних витрат на вищу освіту і пов'язані з цим умови фінансового й матеріального забезпечення, зміна ринків праці, процеси демократизації, «маркетизації» вищої освіти, сукупна дія світових конвенцій з прав людини і захисту дітей, розвитку і підтримки толерантності, національного самовизначення і самоповаги. Однією із важливих модернізаційних змін у вищій освіті, зумовлених процесами глобалізації, є інтернаціоналізація та інтеграція. Інформатизація наразі є найуспішнішим напрямом глобалізації освіти, що динамічно розвивається [2, с. 56].

Негативні ж оцінки експертів отримує ще один вектор глобалізації – вестернізація. Звичайно, Україна підтвердила свій напрям на розвиток знанневої економіки й інформаційного суспільства, що означає – певного рівня вестернізації нам не уникнути, і з цим згодні навіть ті, хто цей процес не вітає, побоюючись, що він у підсумку призведе не до модернізації системи вищих навчальних закладів, а до знищення національної системи освіти в цілому.

На думку більшості дослідників, значною мірою модернізаційні процеси вищої освіти стримує явище її «маркетизації». Слід зазначити, що країни Західної Європи виважено ставляться до «маркетизації» і не поспішають перетворювати державну вищу освіту на приватну, вважаючи припустимою не комерціалізацію вищої освіти, а її активнішу участь у виконанні завдань виробництва і замовлень різноманітних роботодавців.

Очевидно, що процес гуманітаризації вищої освіти – це щось більше, ніж залучення людини до гуманітарної культури, і він не може бути зведений до простого збільшення кількості гуманітарних курсів або кількості годин, що відводяться на них. Насамперед йдеться про іншу «ідеологію» навчання – «ідеологію» духовності, якою повинні бути пронизані всі курси, і природничі, і технічні, і гуманітарні (останні потребують цього не менше за інших). Світогляд, що формується під її впливом, з необхідністю включатиме в себе пріоритетність духовних цінностей над цінностями матеріальними (наприклад, зростання матеріального споживання, матеріального добробуту та ін.). Адже безконтрольне зростання матеріального виробництва і матеріального споживання, як стало вже очевидно, не тільки неспроможне вирішити проблеми, що стоять перед людством, а й може їх посилити. Це означає, що йдеться про інші орієнтації діяльності, і не в останню чергу мислєдіяльності, яка характеризується наразі високим ступенем технократизації, коли знання людини і способи отримання цих знань детерміновані його технічною практикою.

У цьому сенсі гуманізація як декларований напрям розвитку входить у суперечність з іншим явищем у сучасній освіті – економізмом. Ринок наполегливо проникає в академічні стіни, викликаючи такі явища як приватизація, поділ витрат і тимчасова зайнятість і ставить під загрозу гарантії права на працю, академічні свободи й місцеву культуру.

Ця проблема особливо актуальна і близька для України, для якої вища освіта завжди асоціювалася з вільнодумством і формуванням особистості, а тому для нашої системи, яка все ще намагається підтримувати зазначені складові, наскільки це можливо, запровадження ринку в середовище вищої освіти нічого, окрім знищення останніх крихт творчого наукового та дослідного початку, не принесе. А саме – свобода мислення та ідейність наукових розробок, щира залученість до наукових досліджень, неорієнтованість на практичну вигоду і продаж себе і своїх здібностей, і вивели свого часу радянську систему вищої освіти на такий високий академічний і, зрештою, виробничий рівень. Забувати про значення національної складової в університеті, якщо вже вона в нас є, значить, забути про призначення освіти, що неприпустимо при декларованому прагненні до знанневої економіки.

Поза сумнівом, унаслідок процесу глобалізації, зокрема, й у вищій освіті, формується новий світовий порядок, який домінуватиме у XXI ст. й визначатиме головні засади міжнародної стабільності та системи безпеки.

Важливою складовою глобалізаційних процесів є розвиток сучасного, інформаційного суспільства, що справляє істотний вплив на освіту. Причому цей процес впливу має і зворотний вектор. Освіта, реагуючи і трансформуючись під впливом процесів інформатизації та глобалізації, починає транслювати в майбутнє цінності нового суспільства. А за деяких умов освіта виступає потужним інструментом у становленні нових відносин. Можна звернутися до історії становлення індустріального суспільства і згадати, що на Заході розвиток загальнонаціональної світської системи освіти надало потужний імпульс процесам модернізації та становлення нового суспільства. З іншого боку всі ці напрями модернізації вищої освіти можна об'єднати в три великих блоки: друга хвиля диверсифікації вищої освіти, пов'язана з розвитком безперервної освіти у віртуальній, дистанційній та інших формах яка в остаточному підсумку приводить до розвитку глобального ринку освітніх послуг; індивідуалізація і креативність вищої освіти, яка відповідає за підвищення ролі якості вищої освіти та посилення її випереджального характеру. Третій блок – прикордонний, який за допомогою розвитку інтернаціоналізації вищої освіти, з одного боку, сприяє формуванню глобальних тенденцій у розвитку університетів, а з іншого, виступаючи більшою мірою соціокультурним, а не соціально-економічним процесом, сприяє формуванню «духу університету», духовно-інноваційному розвитку вищої освіти за сучасних умов [3, с. 44].

У процесі модернізації вищої освіти якісні зміни відбуваються найбільше у напрямках сучасної диверсифікації, розвитку вищої освіти «без кордонів», дистанційної освіти, глобалізації вищої освіти і створення світового ринку освітніх послуг.

Багато західних дослідників підкреслюють, що серед усіх напрямів глобалізації (економічних, культурних, політичних та ін.) найбільш «просунутим» є саме економічний. Так, відправною точкою процесів глобалізації була саме економічна сфера. По мірі глобалізації економіки та підвищення мобільності професійної робочої сили, в тому числі міжнародної і віртуальної, загострилася конкуренція у сфері підготовки кадрів і посилювався тиск з боку роботодавців і професійних кіл на університети з тим, щоб їх програми більшою мірою відповідали вимогам професійної діяльності [4, с. 16].

Глобалізація значно вплинула на процеси виробництва, а також на проведення досліджень і розробок, що, у свою чергу, зумовило організаційні і структурні зміни у вищій освіті. У результаті виникли стимули до створення «підприємницьких» університетів, що характеризуються «ринковими» поведінкою і управлінням. Орієнтуючись на ринок, підприємницький університет служить інтересам приватного сектора, його діяльність характеризується більш тісними зв'язками із бізнесом, більшою відповідальністю викладацького складу за забезпечення приватних джерел фінансування та менеджерською етикою в управлінні, керівництві та плануванні [5, с. 16].

Таким чином, сьгоднішні умови функціонування університетів (глобальність інформаційних потоків, зміна системи кредитування вищої освіти, зміна моделі та ін.) знову примушують університети до пошуку ідентичності, до виявлення і підкреслення своєї нестандартності. Вони спонукають до виявлення нових схем фінансування, відмови від старих програм, педагогічних та управлінських технологій [2, с. 56].

Однією з основних причин сучасних змін в організації та структурі вищої освіти стають нові форми конкуренції, які виходять за межі традиційних концептуальних, інституційних і географічних рамок. Зростаючий попит на освіту, що підштовхується глобалізацією світової економіки, не може бути задоволений традиційними освітніми інституціями і традиційними методами навчання, що і пояснює використання дистанційного навчання, комп'ютерних технологій, розвиток навчання в режимі он-лайн, появу нових структур, що спеціалізуються на такого роду діяльності. Виникає «вища освіта без кордонів», на ринку якого з'являється все більше нових дійових осіб і навчальних закладів:

- віртуальні університети;
- ліцензійні (франчайзингові) університети;
- корпоративні університети;
- офшорні зони вищої освіти;
- консорціуми університетів;
- компанії, бібліотеки, музеї та інші заклади, засновані засобами масової інформації;
- брокери у сфері освіти.

До цих нових дійових осіб впритул наближаються виробники програмного забезпечення, видавництва, підприємства індустрії розваг, які прагнуть отримати вигоду з потенціалу нового міжнародного ринку послуг у сфері освіти.

«Вища освіта без кордонів» безпосередньо пов'язана із розвитком дистанційної освіти. Із вдосконаленням комп'ютерних телекомунікацій та інформаційних технологій новим етапом у розвитку дистанційного навчання стає віртуальна освіта.

За подібних умов дистанційна освіта є однією з найадекватніших відповідей на виклик глобалізації. За останніх півстоліття спостерігається безпрецедентне збільшення темпів науково-технічного прогресу. У деяких областях прикладних природно-наукових дисциплін близько 80 % всіх накопичених людством знань отримано за останніх 25–30 років. Знайомство з останніми концепціями і досягненнями наукової думки стає для різних категорій професіоналів життєво необхідним завданням.

Все частіше можна почути думки про те, що навчання доцільно розглядати як постійний процес. Поряд з освітою молоді, освіта дорослих почала займати все більш значне місце в процесі навчання. Саме системність безперервної освіти різко розширює її можливості,

підвищує рівень пристосованості до оточуючих суспільних умов, дає можливість швидко і оперативно відгукуватися на зміни потреб суспільства, соціальних груп і окремих особистостей. Подальший розвиток безперервної освіти сприятиме підвищенню економічної віддачі освіти, посиленню соціальної однорідності суспільства.

Серед стимулів розвитку світового ринку дистанційного навчання західні експерти виділяють:

- зростаючий світовий попит на освіту у глобальному світі;
- можливість отримання прибутку: венчурний капітал відкрив дистанційну освіту, яка стала великим бізнесом (величезні суми витрачаються на організацію «злиття» освіти й Інтернету, поряд з електронною комерцією тепер вже є і електронна освіта);
- швидкість поширення інновацій, яка «підштовхує» ринок; частково через те кількість коштів, вкладених в інформаційні технології, ритм змін стає все більш швидким.

Деякі експерти наголошують, що створення віртуальних університетів тягне за собою комерціалізацію освітньої функції університету і рушійними факторами є вартість і зручність, а не освітні стандарти або якість.

Таким чином, відповідаючи певним сучасним вимогам до освіти, зокрема, оперативність і актуальність отримання знань, дистанційна освіта все ж ще сприймається як певний експеримент. Наразі у багатьох країнах з тим або іншим ступенем розробленості проходить процес пошуку оптимальних варіантів функціонування додаткової освіти і її взаємодії з традиційною освітою та іншими явищами світового розвитку освіти.

Другий напрям сучасної модернізації, як було викладено вище, пов'язане з процесами розвитку креативності вищої освіти, її індивідуалізації, підвищення якості як запропонованих програм, так і кваліфікації фахівців.

У сучасному інформаційному суспільстві людині доводиться постійно стикатися з рішенням нестандартних завдань, тоді як класична система освіти найчастіше спрямована саме на розвиток стандартного мислення. Прагнення якомога глибше проникнути в сутність явищ стримується величезною кількістю навчальних дисциплін, на яких важливо запам'ятати, вивчити, повторити, а не зіставити, порівняти і проаналізувати. Тому сучасне вища освіта повинна вийти на новий якісний рівень, для чого йому потрібно переключитися на розвиток особистості студентів, їх здібностей. Вона має прищеплювати навички самостійної інтелектуальної роботи, уміння вільно орієнтуватися в потоці інформації.

За сучасних соціокультурних умов не можна зводити освіту тільки до вміння користуватися інформацією та певною сумою знань. Така концепція орієнтована не на творчу складову освіти, а на споживацтво. Мета сучасної освіти – навчити людину налагодити обмін інформацією з навколишнім середовищем відповідно до принципів інформаційного балансу – споживання інформації ззовні має завершитися утворенням в індивіді нової інформації. Як відзначають основоположники сучасної соціології В.І. Добренєков і А.І. Кравченко, освіта повинна дати метакваліфікацію – навчити людину знаходити потрібну інформацію і засвоювати її, навіть якщо вона знаходиться за межами його особистого досвіду [6, с. 222].

Сучасна людина має не просто поглинати інформацію, а й створювати її, формувати на основі виробництва інформаційних образів навколишнє культурне середовище. Тому звичайна середня людина має опанувати не стільки певну суму знань, які в епоху інформаційного суспільства швидко застарівають, а більше оволодівати інтелектуальними навичками, що дають можливість при бажанні отримати будь-яку важливу для нього суму знань.

За таких умов на перший план виходить одна з функцій нової соціокультурної моделі університету – підприємницького університету – пропонувати і здійснювати програми підприємництва для того, щоб готувати людей, які прагнуть заснувати власний бізнес, і розвивати підприємницьке мислення у студентів, які навчаються за іншими спеціальностями. На перший план у процесі здобуття вищої освіти виходить процес творчості, якому необхідно навчати за умов сучасної системи вищої освіти.

Підсумовуючи викладене, доходимо висновку, що модернізаційні процеси в системі вітчизняної системи освіти мають свої особливості. На відміну від Заходу, сучасний

розвиток вітчизняної вищої школи відбувається на загальному тлі соціально-економічних, політичних та соціокультурних трансформацій українського суспільства, що ставить його модернізацію у біфуркаційну точку змін усієї світової системи вищої освіти. Більшість досліджень української системи освіти сфокусовано саме навколо проблем, пов'язаних із внутрішніми політичними, соціально-економічними та соціокультурними процесами.

У цілому слід констатувати, що в процесах модернізації вітчизняної системи вищої освіти активно проявляються три основних напрями: диверсифікація та створення відкритого інформаційного простору вищої освіти; здійснення заходів, спрямованих на підвищення системи якості і креативності вищої школи; тенденції інтернаціоналізації.

Література:

1. Кряжев П.В. Болонський процес і нові підходи до реформування освіти / П.В. Кряжев // Проблеми освіти: наук.-метод. зб. – К.: НМЦ ВО МОН України, 2005. – Вип. 46: Болонський процес в Україні. – Ч. 2. – С. 12–17.
2. Налетова І.В. Соціологія освіти / І.В. Налетова. – Тамбов: Вид-во ТДУ ім. Г.Р. Державіна, 2002. – 154 с.
3. Володин А.Г. Гражданское общество и модернизация в России / А.Г. Володин // Политические исследования. – 2000. – №3. – С. 40–48.
4. Татарташвили Т.А. Стимулирование качества вузовской деятельности за рубежом с помощью финансовых рычагов / Т.А. Татарташвили. – М.: Наука, 2000. – 68 с.
5. Зарецька С.Л. Міжнародна складова сучасної вищої освіти / С.Л. Зарецька // Збірник оглядів: глобалізація і освіта. – М.: Наука, 2001. – 434 с.
6. Добренев В.І. Соціологія / В.І. Добренев, С.А. Кравченко. – М.: Прогрес, 2000. – 324 с.

Хомерики Е.А., канд. педаг. наук, доцент кафедри соціології Національного авіаційного університета

Трансформационные процессы в украинской высшей школе: направления и проблемы
В статье освещаются трансформационные процессы в системе отечественного высшего образования. Акцентируется внимание на важности ее модернизации на основе отечественных образовательных традиций и с учетом передовых европейских образовательных наработок, которые должны критически оцениваться прежде всего с позиции соответствия национальным интересам. Отмечается, что в процессах модернизации отечественной системы высшего образования активно проявляются три основных направления: диверсификация и создание открытого информационного пространства высшего образования, осуществление мероприятий, направленных на повышение системы качества и креативности высшей школы, тенденции интернационализации. Освещается вопрос о создании стратегии развития отечественной системы образования, необходимость концептуализации ее исходных положений в контексте фильтрации глобализационного давления и с учетом приоритетов общества знаний.

Ключевые слова: модернизация отечественной системы высшего образования, стратегия образования, глобальные вызовы, историческая социология, направления Болонского процесса, креативность высшей школы, вестернизация.

Khomeriki O.A. Candidate of Pedagogic Sciences, Associate Professor of the Department of Sociology of the National Aviation University

Transformational processes in Ukrainian higher education: directions and problems. *The article discusses the transformational processes in the national system of higher education. Attention is paid to the importance of its modernization on the basis of national educational traditions, taking into account the advanced European educational achievements, which should be first of all evaluated from the point of national interests correspondence. It is emphasized, that in the processes of higher education system modernization, three main directions are actively seen: diversification and open international higher education space creation; taking measures aimed at higher education and creativity growth; internationalization tendencies. Problems concerning national education system strategies formation, the need to conceptualization of its position in the context of globalization pressure filtration within the priorities of society are enlightened in the article.*

Key words: national higher education system modernization, education strategy, global challenges, historical sociology, Bolon process directions, higher education creativity, westernization.